

Vändtia (cirka 1970)

Inledning

Vändtia är ett slags sticktagningsspel för två eller flera personer. Spelarna spelar till en hög på bordet. Den som inte kan sticka över eller spela en tia eller tvåa måste plocka hela högen. Spelet går ut på att först bli av med sina kort.

Vändtia har spelats åtminstone sedan 1970-talet, men spelet har utvecklats under tiden. Numera spelar man till högen både från kort på bordet och från handen. Här beskrivs en tidig variant av spelet från 1970-talet, där man bara spelar från handen.

Kortleken

Man använder en vanlig kortlek med femtiotvå kort utan jokrar. Ordningföljden mellan korten är den vanliga med essen högst, dock med undantag för tior och tvåor som har en speciell funktion i spelet och därför inte kan inordnas bland de övriga korten. Treorna är den lägsta valören.

Giv

Given går liksom spelet i övrigt medsols. Givaren blandar leken och delar sedan ut sex kort till varje spelare ett och ett (eller tre och tre).

Spelet

Förhand gör det första utspelet. Ett utspel görs genom att lägga ut ett eller flera kort av samma valör mitt på bordet med bildsidan upp. Högst fyra kort kan läggas ut på en gång. De utspelade korten utgör början på högen.

Turen att spela kort till högen går vidare medsols. Den spelare som står på tur måste lägga på ett valfritt antal kort av en och samma valör. Den spelade valören måste alltid vara minst lika hög som valören på det översta kortet i högen. Färgen har ingen betydelse. En spelare som har gjort ett utspel eller som har spelat kort till högen skall dra samma antal kort från talongen så att spelaren sitter med lika många kort på handen som hen fick i given.

Om en spelare drar ett eller flera kort från talongen av samma valör som spelaren nyss spelade till högen, får hen lägga på även dessa kort. Kortet får dock bara spelas innan nästa spelare i turordningen har hunnit lägga något kort, sedan är det för sent. Om spelaren drar fler kort av samma valör från talongen när hen fyller på handen igen – och om spelaren är snabb nog – får hen även spela dessa kort till högen.

En spelare som står på tur att spela kan vända bort alla kort i högen genom att spela en eller flera tior. Alla kort i högen – inklusive de spelade tiorna – läggs åt sidan, och spelaren börjar sedan på en ny hög genom att spela ut på nytt.

Även tvåorna fungerar som ett slags jokrar eller vilda kort. Den spelare som står på tur att spela kan nämligen alltid spela en eller flera tvåor, oavsett vilken valör som spelades senast. Spelaren gör sedan ett nytt utspel, men högen skall inte vändas bort utan de utspelade korten läggs ovanpå tvåorna.

En spelare som har spelat tvåor eller tior måste som vanligt dra nya kort från talongen för att ersätta de spelade korten. Kortet skall dras innan spelaren gör sitt nya utspel. Handen fylls sedan på en gång till efter utspelet.

Fyra kort av samma valör som spelas till högen har samma funktion som en tia, det vill säga högen vänds bort och den som spelade det sista kortet gör ett nytt utspel. Kortet kan spelas på en och samma gång av en spelare, men också av olika spelare vid flera tillfällen. Om en spelare till exempel spelar klöver kung och nästa spelare fortsätter med hjärter och spader kung, kan den spelare som sedan står på tur vända bort högen med ruter kung. Oavsett om kortet spelas samtidigt eller vid flera tillfällen, måste valören på de fyra korten vara högre än det senast spelade kortet. En hög med en sjuva i topp kan till exempel inte vändas med fyra fyror.

Det är tillåtet att spela ut både tior, tvåor och fyrstal på precis samma villkor som när korten spelas till en redan befintlig hög. Om till exempel en tia spelas ut, vänder spelaren omedelbart bort tian och gör sedan ett nytt utspel.

En spelare som inte kan eller vill spela något kort när hen står på tur har två alternativ:

1. *Plocka*, det vill säga ta upp hela högen på handen. Spelaren till vänster gör nästa utspel.
2. *Chansa*, det vill säga direkt spela det översta kortet från talongen till högen.

Om det uppslagna kortet vid en chansning är ett kort som får spelas till högen – det vill säga om det är minst lika högt som det översta kortet i högen eller om det är en tia eller en tvåa – har chansningen lyckats. Spelet fortsätter som om kortet spelats från handen. Spelaren behöver inte plocka upp några kort från högen och naturligtvis inte dra några nya kort ur talongen, eftersom hen fortfarande har rätt antal kort på handen.

Om det uppslagna kortet vid en chansning inte får spelas till högen – det vill säga om det är lägre än det översta kortet i högen och heller inte är en tia eller en tvåa – har chansningen misslyckats. Spelaren måste ta upp hela högen inklusive det uppslagna kortet. Märk att spelaren är skyldig att visa uppslagskortet för motspelarna även när chansningen har misslyckats. Det är aldrig tillåtet att direkt plocka upp kortet på handen. Nästa utspel görs av spelaren närmast till vänster.

En spelare som plockar upp högen kommer temporärt att sitta med fler kort än hen hade på givarhanden. Spelaren får inte fylla på handen med nya kort ur talongen och heller inte chansa, förrän spelaren har gjort sig av med så många kort att hen åter sitter med samma antal kort som hen fick i given.

Notera att högen i vändtia bara kan vändas bort med tior eller fyrstal eller genom att någon plockar. En spelare kan därför spela fler än en gång till samma hög.

När talongen har tagit slut, går det inte längre att fylla på handen med nya kort. Spelet fortsätter så länge alla spelarna har kort kvar. Den som först har gjort sig av med sitt sista kort har vunnit. Märk att det är tillåtet att gå ut med något av de vilda korten tia

och tvåa, till skillnad från till exempel vändtått där man bara får avsluta med ett vanligt kort.

Poängberäkning

Det finns ingen gradering av vinsten i spelet, utan det går rätt och slätt ut på att vinna. Spelar man flera partier, vinner den som sammanlagt tagit hem flest segrar.

Historisk kommentar

Dan Glimne har beskrivit ett spel som har spelats i Sundsvall förmodligen sedan 1970-talet och som är en förenklad variant av vändtått – kanske en föregångare. Spelet heter *klantskalle* och är ett utfallsnegativt spel, det vill säga det går ut på att utse en förlorare. Spelarna får tre kort var. Tiorna har samma funktion som i vändtått, men man får inte spela ut en tia, spela två eller flera tior samtidigt eller gå ut med en tia. Tvåorna fungerar som vanliga kort. En spelare som spelar fyra lika valörer på en gång får vända bort högen. Spelet fungerar i övrigt som vändtått. Den som sist har kort kvar på handen har förlorat.

Källor

1. Sten Helmfrid, "Vändtått – spelet som glömts bort i kortböckerna", Kartofilen 1/02, sid. 13–16 (2002).
2. Dan Glimne, *100 kortspel och trick* (Frida, Stockholm, 1998), sid. 35–36.

